

ERFGOED BRUSSEL

Speciaal nummer
Open Monumentendagen
September 2018 | Nr028

Dossier **HET ERFGOED, DAT ZIJN WIJ!**

OPEN MONUMENTENDAGEN IN BRUSSEL AL 30 JAAR!

BRIGITTE VANDER BRUGHEN

PUBLIC RELATIONS, COÖRDINATRICE VAN DE OPEN MONUMENTENDAGEN,
DIRECTIE MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

De vrijmetselaars-tempels van de *Cercle des Amis philanthropes*, Peterseliestraat 6-8 in Brussel, uitzonderlijk toegankelijk voor het publiek tijdens de Open Monumentendagen van 2016 (A. de Ville de Goyet © BUP/BSE).

Vanaf hun eerste editie kenden de Open Monumentendagen een toenemend succes en zijn ze uitgegroeid tot het culturele evenement waar elk najaar naar wordt uitgekeken. Deze opendeurdagen werden tot nu toe rond een bepaald thema georkestreerd, maar deze 30ste editie werd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vanuit een andere invalshoek bedacht. Het programma voor 2018 bestaat immers uit projecten die geselecteerd werden naar aanleiding van

de oproep 'Het erfgoed, dat zijn wij!' die in september 2017 werd gelanceerd op initiatief van de Directie Monumenten en Landschappen, in lijn met de aanbevelingen van de Raad van Europa.

Een goede gelegenheid om even terug te kijken op meer dan 30 jaar Open Monumentendagen en hun oorsprong, om de evolutie ervan te analyseren, te herinneren aan hun doelstellingen op nationaal en internationaal niveau en de manier

te belichten waarop de verschillende landen samenwerken om dit belangrijke Europese cultuurevenement te organiseren.

..... OORSPRONG

Het idee van een Europese Erfgoeddag werd voor het eerst geopperd op de tweede Europese Conferentie van ministers bevoegd voor het cultureel erfgoed van de Raad van Europa, die op 4 oktober

Afb.1

Het Martelaarsplein ter gelegenheid van de openstelling van de crypte op de Open Monumentendagen in 2014. Merk ook de vlag op van de Open Monumentendagen die aangeeft dat deze plek deel uitmaakt van het programma (© BUP/BSE).

1985 in Granada werd gehouden. Jack Lang, de toenmalige Franse minister van Cultuur, stelde voor om het principe van de opendeurdag voor historische monumenten die Frankrijk het jaar voordien had georganiseerd, op Europees niveau toe te passen.

Uitgangspunt van dit initiatief was om zoveel mogelijk mensen de kans te geven om uitzonderlijke erfgoedplaatsen te ontdekken die zelden voor het publiek toegankelijk zijn (zie p.98). Voortbouwend op het van meet af aan behaalde succes werd het experiment vernieuwd en in Europa volgde Nederland dit voorbeeld in 1987, gevolgd door Luxemburg, Zweden en België in 1989. Vandaag nemen de 47 landen die het Cultureel Verdrag van de Raad van Europa hebben ondertekend, eraan deel.

PRINCIPES

Hoewel de organisatie van de Open Monumentendagen in de loop der jaren is geëvolueerd, behielden ze één belangrijke doelstelling: het publiek bewuster maken van het cultureel erfgoed en de noodzaak om het voortbestaan ervan te waarborgen.

Het doel van de Open Monumentendagen is het publiek dichter bij het erfgoed van hun stad en/of land te brengen, zodat ze het beter leren kennen, en zo te sensibiliseren voor het behoud ervan. De Open Monumentendagen waren van meet af aan gebaseerd op dit eenvoudige en effectieve principe, dat nog steeds actueel is, en stellen iedereen in staat om erfgoed te ontdekken dat gewoonlijk niet of moeilijk toegankelijk is. Na de Conferentie van Granada stelde de Raad van Europa een aan-

tal richtlijnen vast om alle bestaande Europese initiatieven te harmoniseren en de internationale dimensie van deze evenementen te versterken. Dit luidde het begin in van de Europese Erfgoeddagen. Deze hoofdlijnen zijn nog steeds actueel:

- › **Datums:** de Europese Erfgoeddagen moeten plaatsvinden in het tweede of derde weekend van september. Dit is in de meeste organiserende landen het geval. Gezien het aantal landen dat momenteel deelneemt, loopt de periode waarin zij worden georganiseerd nu echter van half augustus tot half oktober. Sommige landen, zoals Ierland, organiseren zelfs een volledige week van activiteiten. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden de Dagen sinds 1994 gehouden in het derde weekend van september.

- › **Uitzonderlijke opening:** in de meeste gevallen zijn de monumenten die in het programma zijn opgenomen, anders gesloten of moeilijk toegankelijk voor het grote publiek. Monumenten die over het algemeen voor het publiek toegankelijk zijn, kunnen ook worden opgenomen, maar krijgen vaak een eenmalige animatie waarin hun historische en/of erfgoedwaarde wordt benadrukt.
- › **Gratis of voorrangstarieven:** de monumenten moeten gratis of tegen voorrangstarieven bezocht kunnen worden. In Brussel is men voorstander van vrije toegang, hetgeen sinds de start van de Open Monumentendagen één van de selectiecriteria voor de toegankelijke plaatsen is.
- › **Europees embleem:** het embleem, dat door de Europese sterren omringde monumenten voorstelt, moet tijdens de twee dagen zichtbaar aanwezig zijn op alle communicatiemedia (brochures, affiches, perskits), zodat het evenement herkenbaar is. Dit is des te belangrijker omdat het weekend van de Open Monumentendagen al enkele jaren samenvalt met de autoloze zondag en andere evenementen.
- › **Vlaggen:** vlaggen met het embleem van de Open Monumentendagen moeten gehesen worden boven alle gebouwen die op de twee dagen voor het publiek geopend zijn (afb. 1).
- › **Promotie bij schoolgaande kinderen:** organisatie van specifieke activiteiten voor scholen of jongeren; in Brussel: Monumentenmaandag [cf. infra].

.....
IN BELGIË

De Open Monumentendagen werden in België voor het eerst georganiseerd in 1989: in mei voor de Franse Gemeenschap en in september voor de Vlaamse Gemeenschap, dus twee keer in Brussel. Vanaf het begin kennen ze heel wat succes. Sinds 1990 worden de Open Monumentendagen in de drie gewesten op dezelfde dag georganiseerd. In 1994 werden ze, op vraag van het publiek, in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een week verschoven. Zo werden verplaatsingen tussen de gewesten aangemoedigd en konden de Brusselaars het erfgoed van Vlaanderen en Wallonië ontdekken en omgekeerd.

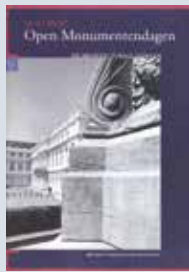
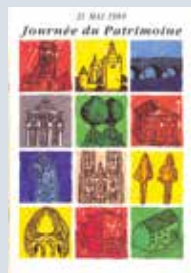
.....
IN BRUSSEL

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden de Open Monumentendagen van 1989 tot 1993 gecoördineerd door de Koning Boudewijnstichting, bijgestaan door een organisatiecomité bestaande uit leden van verschillende erfgoedinstellingen. In 1994 werd de organisatie van de Open Monumentendagen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest overgenomen door de Directie Monumenten en Landschappen. Sindsdien vindt het evenement plaats gedurende de twee dagen van het derde weekend van september. In 1991 werd besloten om plaatsen te openen die in verband staan met een specifiek thema, zodat alleen plaatsen die betrekking hebben op het gekozen thema in het programma worden opgenomen.

Sinds 2003 valt de zondag van de Open Monumentendagen samen met de autoloze zondag. Hoewel deze gelijktijdigheid soms in vraag wordt gesteld, kon zo een nieuw publiek worden aangetrokken dat deelneemt aan activiteiten in verband met mobiliteit en dat

.....
**DE THEMA'S
 VAN DE OPEN
 MONUMENTENDAGEN
 IN HET BRUSSELS
 HOOFDSTEDELIJK
 GEWEST**

- 1989 : Brusselse Erfgoed
- 1990 : Brusselse Erfgoed
- 1991: Tuinwijken, het interbellum, het spektakelzalen
- 1992: Neoclassicisme
- 1993: IJzer en glas
- 1994: Werkplaatsen
- 1995: Architectuur en natuur
- 1996: Herbestemming
- 1997: Architecturale gehelen
- 1998: Plaatsen om te feesten
- 1999: Openbare kunst en architectuur
- 2000: Een eeuw architectuur en stedenbouw in Brussel: 1900-2000
- 2001: Het erfgoed en zijn beroepen
- 2002: Archeologie. Van Neolithicum tot Industriële Revolutie
- 2003: Handel
- 2004: Modernisme – art deco
- 2005: Brussel, 175 jaar hoofdstad
- 2006: Lichaam en geest
- 2007: Licht en verlichting
- 2008: Expo 58: voor en na. Het Brussels erfgoed sinds de Tweede Wereldoorlog
- 2009: Van andere oorden
- 2010: Steen & Co
- 2011: Restauratie en Conservatie
- 2012: De kunst van het bouwen
- 2013: Brussel, m'as-tu vu?
- 2014: Geschiedenis en herinnering
- 2015: Ateliers, fabrieken en kantoren
- 2016: Stijlen gerecycleerd
- 2017: Natuur in de stad

Afb.2

Sommige bijzondere gebouwen lokken een massa bezoekers, met lange wachtrijen als gevolg, zoals hier voor het van Eetveldehuis in 2017 (© BUP/BSE).

tegelijktijd activiteiten ontdekt die door de Open Monumentendagen worden voorgesteld.

EVOLUTIE

De Open Monumentendagen zijn het jaarlijkse culturele evenement bij uitstek geworden voor miljoenen bezoekers in Europa. Ze zijn voortdurend geëvolueerd en zijn sinds ze werden ingevoerd zijn ze enorm uitgebreid en overgegaan van één naar twee dagen. Er wordt ieder jaar naar uitgekeken door een trouw en talrijk publiek. De beslissing om het weekend van de Open Monumentendagen in Brussel te verplaatsen was dan ook

een belangrijke beslissing om het publiek tevreden te stellen.

Het staat buiten kijf dat dit groeiende succes mede te danken is aan het feit dat deze dagen, die al vele jaren bestaan, een niet te missen evenement zijn geworden voor erfgoedliefhebbers en nieuwsgierigen. Dat het publiek er massaal op af komt (soms moet zelfs nagedacht worden over manieren om de menigte te 'kanaliseren'), is ook te danken aan de middelen die worden ingezet om dit evenement te organiseren en te promoten (afb.2). In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, net als in de twee andere gewesten, zijn deze middelen geëvolueerd sinds de eerste Dagen en nemen

ze voortdurend toe. De organisatie van een evenement zoals de Open Monumentendagen verloopt in verschillende fasen en bestrijkt een periode van bijna een jaar. Zodra de Dagen voorbij zijn, begint immers al de organisatie van de volgende editie.

Aanvankelijk stonden bezoeken aan plaatsen op het programma maar werden daarbuiten weinig activiteiten georganiseerd. Vandaag zijn animaties een essentieel aspect van de Open Monumentendagen geworden. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de wensen van een publiek dat steeds meer om begeleiding vraagt en een meer pedagogische aanpak verlangt.

Afb.3

Tijdens de Open Monumentendagen worden tal van activiteiten aan het publiek aangeboden, zoals hier een boottocht op het kanaal in 2012 (© La Fonderie).

De middelen voor de organisatie en de uitvoering worden voortdurend aangepast aan de vraag. Zo werden in de loop der jaren bustochten, fietstochten, specifieke activiteiten voor jongeren en gezinnen, bezoeken in gebarentaal, Monumentenmaandagen enz. toegevoegd. Deze nieuwe activiteiten hebben het mogelijk gemaakt de categorieën van doelgroepen te diversifiëren en andere lagen van de bevolking of leeftijdsgroepen te bereiken. Dat ze vandaag kunnen worden aangeboden, is te danken aan de samenwerking met de verenigingen die actief zijn op het gebied van erfgoed, de gemeenten en verschillende organisaties. Zo worden naast het openstellen van de plaatsen ook vele activiteiten aangeboden. Het aantal activiteiten is gestegen van zes in 1989 tot 37 in 1990 en 103 vorig jaar.

Er zijn twee soorten animaties: animaties buiten de toegankelijke plaatsen (tentoonstellingen, wandelingen, fiets- of bustochten) (afb.3) en animaties die ter plaatse worden georganiseerd (rondleidingen, tentoonstellingen). De organisatie van rondleidingen maakt het ook mogelijk om het publiek te begeleiden en is een troef voor de ontsluiting van plaatsen in privébezit of plaatsen die te groot zijn voor een individueel bezoek, maar kan ook een risico op wachtrijen inhouden. De hulp van de verenigingen is essentieel voor het goede verloop en het welslagen van het evenement. Het is dan ook belangrijk om regelmatige contacten met de verenigingen te onderhouden. Sinds 1997 draagt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest financieel bij aan de organisatie van deze animaties. We dienen hierbij te benadrukken dat het verenigingsleven, dat sinds enkele jaren

steeds professioneler is geworden, nu het hele jaar door een waaier van activiteiten en bezoeken aanbiedt.

In totaal mobiliseren de Open Monumentendagen ieder jaar meer dan 200 medewerkers (gemeenten, verenigingen, beheerders), naast de vele gidsen, bewakers en hostessen die ter beschikking worden gesteld van de sites. In het kader van de Dagen wordt een brochure uitgegeven die de bezoekers vergezelt (beschrijvingen van te bezoeken plaatsen en animaties, praktische informatie). De oplage bedraagt meer dan 70.000 exemplaren.

Om het publiek te verruimen en alle leeftijdsgroepen te bereiken, heeft de Directie Monumenten en Landschappen acties ontwikkeld die afgestemd zijn op een jong publiek, met name scholen.

Afb.4

Animatie voor de schoolgaande jeugd in het Leopoldspark op Erfgoedmaandag 2017 (© Brussel Babbelt).

Het Internationaal fotografisch experiment met Monumenten

Sinds 1998 neemt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest deel aan het Internationaal fotografisch experiment met Monumenten. Dit project, dat in 1992 op initiatief van Catalonië werd gestart in het kader van de Europese Erfgoeddagen, beoogt om door middel van fotografie een persoonlijke en creatieve benadering te ontwikkelen zodat jongeren het architectonisch erfgoed kunnen ontdekken.

Deze wedstrijd staat open voor alle Brusselse scholen, van de vijfde klas van het basisonderwijs tot alle richtingen van het secundair onderwijs. Het principe van het Internationaal fotografisch experiment met Monumenten is eenvoudig: enkele weken lang fotograferen leerlingen één of meer monumenten met architectonische waarde. Sinds 2006 is de wedstrijd overgestapt op digitale fotografie. Een jury selecteert de beste foto's, die tijdens de Open Monumentendagen worden

tentoongesteld in alle landen die aan het project deelnemen.

Het Internationaal fotografisch experiment met Monumenten heeft in Brussel altijd veel belangstelling gewekt bij scholen en heeft in de loop der jaren een hoge vlucht genomen. De scholen kijken ernaar uit; sommige hebben zich sinds de wedstrijd werd ingevoerd elk jaar ingeschreven. Sinds 1998 werden jaarlijks 25 foto's bekroond uit enkele honderden foto's die een zeer gedi-versifieerd beeld geven van ons gewest en zijn erfgoed.

Elk jaar wordt een tentoonstelling georganiseerd zodat het publiek de foto's die in Brussel werden geselecteerd, kan ontdekken. Bovendien worden de winnende foto's uit Brussel als ansichtkaarten gepubliceerd. De gratis verspreiding van deze laatste geeft het publiek de kans om plaatsen op een andere manier te ontdekken.

Monumentenmaandag

Sinds 2005 worden de Open Monumentendagen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gevolgd door de Monumentenmaandag. Op deze dag, die speciaal bedoeld is voor de Brusselse basisscholen (vijfde en zesde jaar basisonderwijs) en middelbare scholen, kunnen de leerkrachten hun klassen gratis inschrijven voor activiteiten die verband houden met het thema van de Dagen. Het programma van de Monumentenmaandag wordt ontwikkeld in samenwerking met verenigingen die actief zijn op het vlak van erfgoedbehoud (afb.4).

De inschrijvingen voor de activiteiten zijn open van mei tot begin september en kunnen alleen gebeuren via de website die speciaal ontworpen is voor deze dag en de boekingskalender. In 2017 namen bijna 4.000 leerlingen van een zestigtal Brusselse scholen deel aan deze actie.

EN HET VERVOLG?

Ter gelegenheid van '2018, Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed', plaatste het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn medeburgers voor een uitdaging: 'Zullen we creatief, enthousiast, nieuwsgierig, open en talrijk genoeg zijn om ons te mobiliseren rond de ontdekking van de belangrijke erfgoed-elementen van onze straten, buurten, gemeenten of gewest?' Met de lancering van de projectoproep 'Het erfgoed, dat zijn wij!' wilde het Gewest een origineel programma uitwerken, als resultaat van de desiderata en ideeën van de inwoners van het gewest, samengebracht in de vorm van een partnerschap rond een erfgoedelement. Een schot in de roos! Meer dan 100 projecten werden bij de Directie Monumenten

en Landschappen ingediend. De jury selecteerde er 95, die het programma zullen vormen van deze Open Monumentendagen van 15 en 16 september.

Het is duidelijk dat de Open Monumentendagen in 30 jaar tijd de publieke opinie over het erfgoed hebben veranderd. Ze boden een gelegenheid om de monumenten en landschappen met andere ogen te bekijken. Dankzij de Open Monumentendagen heeft het grote publiek de breedste betekenis van het woord 'monument' ontdekt. Erfgoed en monumenten worden niet langer systematisch en uitsluitend geassocieerd met kastelen of kerken. Erfgoed bestaat ook uit elementen die het publiek dagelijks tegenkomt, zonder er altijd aandacht aan te besteden.

De Open Monumentendagen hebben ook 'kleintjes gekregen': vandaag worden er het hele jaar door tal van opendeurdagen, ontdekkingsdagen, biënnales en andere gelijkaardige evenementen georganiseerd. Deze evenementen, zoals het BANAD Festival (vroeger de Art Nouveau en Art Deco Biënnale), dat nu jaarlijks wordt georganiseerd, of de *Brussels Biennale of Modern Architecture*, worden overigens gedeeltelijk gesubsidieerd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en worden op hun beurt hoogtepunten in het jaar. Dankzij deze evolutie staat het Brussels erfgoed nu het hele jaar door op de culturele en toeristische agenda.

Vertaald uit het Frans

IPSOS 2008-ONDERZOEK

In 2008 lieten de drie gewesten ter gelegenheid van de 20ste verjaardag van de Open Monumentendagen in België en in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting een studie uitvoeren naar de bekendheid van de Dagen in België.

Destijds werden daar verschillende conclusies uit getrokken:

- > 90% van de Belgen kent de Open Monumentendagen.
- > Alle leeftijdsgroepen nemen deel aan de Open Monumentendagen, maar er is een gebrek aan participatie onder 18-34-jarigen.
- > Het profiel van het opleidingsniveau van de bezoekers is genuanceerder. Hoewel bezoekers van alle opleidingsniveaus deelnemen, zijn hoger opgeleiden beter vertegenwoordigd.

- > De belangrijkste motivatie om deel te nemen aan de Open Monumentendagen is om een monument te bezoeken dat gewoonlijk niet voor het publiek toegankelijk is.
- > Tijdens de Open Monumentendagen geven de Belgen er de voorkeur aan om een bepaald aantal plaatsen te bezoeken en deel te nemen aan activiteiten en rondleidingen.
- > De Open Monumentendagen zijn een gelegenheid om monumenten in de eigen gemeente en ook daarbuiten te bezoeken, weliswaar steeds binnen het gewest.
- > 35% van de Belgen die reeds aan de Open Monumentendagen in België hebben deelgenomen, weet dat deze ook elk jaar plaatsvinden in andere Europese landen en 9% van hen heeft er reeds aan deelgenomen.

- > 94% van de Belgen kende geen enkel van de drie thema's van de Open Monumentendagen 2008.
- > Naast de traditionele media (televisie, radio en pers) zijn informele netwerken een belangrijke bron van informatie over de Open Monumentendagen.
- > 74% van de Belgen informeert zich niet op voorhand over de activiteiten van de Open Monumentendagen.
- > De Belgen geven geen belangrijke redenen aan om niet aan de Open Monumentendagen deel te nemen.
- > De Open Monumentendagen hebben een zeer goede reputatie bij de Belgen: 82% vindt de organisatie van het evenement een goed idee.

Zo stelde men vast dat het evenement niet elitair was en dat een zeer gevarieerd publiek eraan deelnam.

COLOFON

REDACTIECOMITÉ

Stéphane Demeter, Paula Dumont,
Murielle Lesecque, Griet Meyfroots,
Cecilia Paredes en Brigitte Vander
Bruggen

EINDREDACTIE NEDERLANDS

Paula Dumont en Griet Meyfroots

EINDREDACTIE FRANS

Stéphane Demeter

REDACTIESECRETARIAAT

Murielle Lesecque

COORDINATIE ICONOGRAFIE

Cecilia Paredes

COORDINATIE DOSSIER

Stéphane Demeter

AUTEURS/ REDACTIONELE MEDEWERKING

Aurélie Autenne, Kristiaan Borret,
Bruno Campanella, Michel Dechamps,
Ann Degraeve, Stéphane Demeter,
Paula Dumont, Ludo Gobin,
Yves Hanosset, Claudine Houbart,
Pascale Ingelaere, Serge Joris,
Catherine Leclercq, Isabelle Leroy,
Marc Meganck, Cecilia Paredes,
Véronique Van Bunnan,
Hans Vandecandelaere, Brigitte Vander
Bruggen, Manja Vanhaelen, het team
van *visit.brussels*, Thierry Wauters

VERTALING

Gitracom, Eric Tack,
Ubiquis Belgium NV/SA

NALEZING

Augusta Dörr, Koenraad
Raeymaekers, Harry Lelièvre,
Wim Kenis, Tom Verhofstadt
en de leden van het redactiecomité

VORMGEVING

Polygraph'

ONTWERPER MAQUETTE

The Crew communication nv

DRUK

IPM printing

VERSPREIDING EN ABONNEMENTENBEHEER

Cindy De Brandt,
Brigitte Vander Bruggen
bpeb@gob.brussels

BEDANKINGEN

Manon Boetman, Sophie Bouchard,
Philippe Charlier, Alfred de Ville de Goyet,
Jacques de Selliers, Farba Diop,
Marie-Laure Lectef

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Bety Waknine, directrice-generaal
van Brussel Stedenbouw en Erfgoed/
Gewestelijke Overheidsdienst
Brussel, CCN – Vooruitgangstraat
80, 1035 Brussel.

De artikelen zijn gepubliceerd
onder de verantwoordelijkheid
van de auteurs. Alle rechten voor
het reproduceren, vertalen of
herwerken zijn voorbehouden.

CONTACT

Directie Monumenten en
Landschappen – Cel Sensibilisatie
CCN – Vooruitgangstraat 80, 1035 Brussel
<http://www.erfgoed.brussels>
broh.monumenten@gob.brussels

HERKOMST VAN DE FOTO'S

Mochten er ondanks onze inspanningen
om alle reproductierechten te betalen
toch nog gerechtigden zijn die niet
gecontacteerd werden, dan worden zij
verzocht zich kenbaar te maken bij de
Directie Monumenten en Landschappen
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

LIJST MET AFKORTINGEN

ACW – Association Campanaire Wallonne
ADSB – Archief van het Departement
Stedenbouw van de Stad Brussel
ARML – KULeuven, Centrale Bibliotheek,
Universiteitsarchief, Fonds R.M. Lemaire
BUP/BSE - Bruxelles Urbanisme et
Patrimoine / Brussel Stedenbouw en Erfgoed
CIBG – Centrum voor Informatica
voor het Brussels Gewest
IAF – Association internationale
de Fauconnerie
KIK-IRPA – Koninklijk Instituut voor
het Kunstpatrimonium / Institut
royal du Patrimoine artistique
SAB – Stadsarchief Brussel
SPRB/GOB - Service public régional
de Bruxelles / Gewestelijke
Overheidsdienst Brussel

ISSN

2034-5771

WETTELIJK DEPOT

D/2018/6860/032

Cette revue paraît également
en Français sous le titre
Bruxelles Patrimoines.

Erfgoed Brussel Reeds verschenen

001 - November 2011
Terug naar school

002 - Juni 2012
De Hallepoort

003-004 - September 2012
De kunst van het bouwen

005 - December 2012
Hôtel Dewez

Extra nummer 2013
Het erfgoed schrijft onze geschiedenis

006-007 - September 2013
Brussel, m'as-tu vu ?

008 - November 2013
Industriële architectuur

009 - December 2013
Parken en tuinen

010 - April 2014
Jean-Baptiste Dewin

011-012 - September 2014
Geschiedenis en herinnering

013 - December 2014
Cultusgebouwen

014 - April 2015
Zoniënwoud

015-016 - September 2015
Ateliers, fabrieken en kantoren

017 - December 2015
Stadsarcheologie

018 - April 2016
De Gemeentehuizen

019-020 - September 2016
Stijlen gerecycleerd

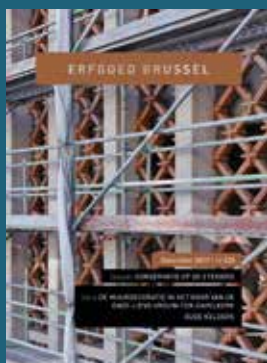
021 - December 2016
Victor Besme

022 - April 2017
Art nouveau

Laatste nummers

023-024 - September 2017
Natuur in de stad

025 - December 2017
Conservatie op de steigers

026-027 - April 2018
Kunstenaarsateliers

2018
EUROPEAN YEAR
OF CULTURAL
HERITAGE
#EuropeForCulture

urban
.brussels

URBAIN BRUXELLES URBANISME ET PATRIMOINE
STAD BRUSSEL STEDENBOUW EN ERFGOED

10 €

ISBN 978-2-87584-167-4